

Vad gäller vid läkarundersökning i samband med brott - Journalanteckningar, Rättsmedicinskt yttrande, Rättsintyg.

Vad är ett "Rättsintyg"

Rättsintyg är ett läkarintyg om skador eller annat som kan ha betydelse vid utredning av ett misstänkt brott. Intyget är en del av bevismaterialet i ett brottmål och är ofta ett viktigt underlag i förundersökningen. Rättsintyg kan även skrivas utifrån uppgifterna i en patientjournal. Dessa intyg kallas yttranden, men är också rättsintyg.

Vid ett misstänkt våldsbrott är det ofta avgörande att undersöka och dokumentera skador hos personen som säger sig ha råkat ut för brottet. På samma sätt kan skador hos en misstänkt gm vara viktiga bevis i utredningen. I rättsintyget dokumenteras om skadornas utseende och läge ger stöd åt de uppgifter som målsäganden och den misstänkte har lämnat. Rättsintyget innefattar en förteckning av skadorna och en bedömning av när och hur de uppkommit.

Inhämtande av rättsintyg m.m.

I Lag (2005:225) om rättsintyg i anledning av brott ska rättsintyg i huvudsak utfärdas av läkare från rättsmedicinsk avdelning eller särskild läkare som rättsmedicinalverket har avtal med. Om det finns särskilda skäl får dock rättsintyg som avses i första stycket även inhämtas från annan läkare med tillräcklig kompetens.

Undantag vid särskilda skäl

Undantag från huvudregeln att rättsintyg ska inhämtas från Rättsmedicinalverket kan göras om det finns särskilda skäl, vid exempelvis:

- Sexualbrott – gynekologisk undersökning för spårsäkring krävs omedelbart.
- Akuta situationer – vårdande insats behövs omedelbart, annars försvåras eller omöjliggörs undersökningen.
- Särskild specialistkunskap krävs, t ex tandläkare eller ögonläkare.
- Ingen läkare inom Rättsmedicinalverket finns tillgänglig och rättsintyg kan omöjliggen avvaktas.

Inhämtande av Journalanteckning

När en målsägande besöker en sjukvårdsinrättning för vård av skador upprättar läkaren en journalanteckning på de uppgifter som målsäganden lämnar och de skador som läkaren behandlar. Med medgivande från målsäganden kan polisen begära ut journalanteckningen avseende de skador som kan ha att göra med det aktuella brottet.

Det är därför bra om den polisman som ev. transporterar/ hjälper den skadade till vårdinrättningen berättar för läkaren att det kan komma att begäras ut journalanteckningar för upprättande av rättsintyg. Läkaren kan då göra en bättre dokumentation för rättsintyg än vid vanliga olycksfall.

I vissa fall används journalanteckningen i förundersökningen – men det fordras att läkaren har skrivit så att det är lätt att förstå – inte bara latin. Om det är svårt att förstå och det behövs en mer ingående analys av skadorna så ska ett rättsintyg (rättsmedicinskt yttrande) upprättas.

Grundregeln är att ett rättsintyg inte får utfärdas utan den enskildes(målsägandens) samtycke.

Det finns i vissa fall sekretessbrytande regler t.ex. om det rör sig om ett brott vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än 1 år i straffskalan. t.ex eller vid försök vid brott där det inte är föreskrivet lindrigare straff än 2 år i straffskalan. Vidare vid vissa sexualbrott mot någon som inte fyllt 18 år. I fall då polisen fått tillgång till t.ex läkarjournal efter samtycket från den undersökte men att denne senare ångrar sig kan polisen använda bl.a. läkarjournalen för upprättande av ett rättsintyg (rättsmedicinsks yttrande). Vad som gäller finns att läsa – (se 5 § andra stycket Lag (2005:225) om rättsintyg i anledning av brott.)

En kroppsundersökning av en målsägande får inte ske utan medgivande från denne. Däremot får rättsintyg i vissa fall utfärdas vid sekretessbrytande regler (se 5§ nedan).

Rättsintyg får utfärdas utan den enskildes(målsägandens) medgivande avseende även brott med lägst 1 års fängelse i straffskalan. t.ex:

3kap 6 § - grov misshandel döms till fängelse i **lägst ett år och sex månader**. OBS! – dock ej misshandel av normalgraden (utan medgivande).

4 kap 2§ - olaga frihetsberövande döms till fängelse, **lägst ett** och högst tio år.

8 kap 5§ - rån till fängelse, **lägst ett** och högst sex år.

9 kap 4§ - grov utpressning till fängelse i **lägst ett år** och sex månader och högst sex år.

Rättsintyg får utfärdas utan den enskildes medgivande avseende även försök till vissa brott där det är föreskrivet lägst 2 års fängelse i straffskalan. t.ex:

3 kap 1 § - /Träder i kraft I:2020-01-01/ mord döms till fängelse på viss tid, **lägst tio** och högst arton år, eller på livstid.

3 kap 2§ - dråp döms till fängelse, **lägst sex** och högst tio år.

3 kap 6§ - grov misshandel döms till fängelse i **lägst fem** och högst tio år.

4 kap 1§ - människorov döms till fängelse, **lägst fyra** och högst arton år, eller på livstid.

4 kap 1a§ - människohandel (av normalgraden) döms till fängelse i **lägst två** och högst tio år.

6 kap 1§ - våldtäkt till fängelse i **lägst två år** och högst sex år

17 kap 10§ - grovt övergrepp i rättssak till fängelse i **lägst två** och högst åtta år

OBS! Kroppsundersökning får dock inte ske utan den enskildes(målsägandens) godkännande.

Ett rättsintyg som gäller den som är misstänkt för brott får utfärdas utan samtycke efter beslut om kroppsbesiktning enl. RB 28 kap och begäran om utfärdande av rättsintyg. Det finns också möjlighet att vid sekretessbrytande brott (nedan) då den misstänkte har blivit läkarundersökt innan undersökningsledaren fattade beslut om kroppsbesiktning kan de uppgifter som finns i den journalanteckningen användas för att upprätta ett rättsintyg med grund i den läkarundersökningen om detta kan ha betydelse för utredning av det aktuella brottet. Detta kan röra sig om tillfällen då den misstänkte förs/ åker till sjukhus innan polis fått kännedom om personen eller skador.

Lag (2005:225) om rättsintyg i anledning av brott.)

5 § Ett rättsintyg får inte utfärdas utan den enskildes samtycke, om inte något annat följer av andra eller tredje stycket.

Ett rättsintyg som avser en målsägande får utfärdas utan samtycke

1. vid misstanke om brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i ett år eller försök till brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år,
2. vid misstanke om försök till brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i ett år om gärningen innefattat försök till överföring av sådan allmänfarlig sjukdom som avses i 1 kap. 3 § smittskyddslagen (2004:168),
3. vid misstanke om brott enligt 3, 4 eller 6 kap. brottsbalken eller brott som avses i lagen (1982:316) med förbud mot könsstympning av kvinnor, mot någon som inte har fyllt arton år, eller
4. om uppgifter för vilka det gäller sekretess enligt 25 kap. 1–5 §§ offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) eller tystnadsplikt enligt 6 kap. 12 § patientsäkerhetslagen (2010:659) har lämnats ut till Polismyndigheten eller en åklagarmyndighet efter samtycke från målsäganden.

Ett rättsintyg som avser den som är misstänkt för brott får utfärdas utan samtycke

1. i samband med kroppsbesiktning enligt 28 kap. rättegångsbalken, eller
2. om annan undersökning än kroppsbesiktning har ägt rum och det finns misstanke om sådant brott som avses i andra stycket 1–3. Lag (2016:548).

6

7 § Den myndighet som har beslutat att inhämta ett rättsintyg eller den läkare som avser att utfärda ett rättsintyg skall ge den som intyget skall avse information om vad ett rättsintyg är och under vilka förutsättningar samtycke enligt 4 och 5 §§ krävs.

Nedan redovisas en sammanfattning av de regler som gäller för rättsintyg i samband med brottsutredningar.

Rättsintyg ska inhämtas från läkare vid rättsmedicinsk avdelning inom Rättsmedicinalverket eller läkare som enligt avtal med verket har åtagit sig att utfärda sådana intyg, om skador, sjukdomar eller andra förhållanden som intyget ska avse bedöms kunna vara av betydelse vid utredning om brott.

Det finns, på olika platser i landet, FD-läkare (forensiska dokumentationsläkare) som utbildats i syfte är att dokumentera eventuella skador på målsägande eller misstänkta gärningspersoner. Rättsintyget, baserat på FD-läkarnas dokumentation, utfärdas sedan av rättsläkare vid rättsmedicinsk enhet. Se vidare Rättsmedicinalverkets hemsida.

Om det finns särskilda skäl får dock sådant rättsintyg även inhämtas från annan läkare med tillräcklig kompetens. (Se undantag vid särskilda skäl ovan).

Enligt 9 § Patientsäkerhetslagen (2010:659) är en läkare eller tandläkare som är verksam inom den offentligt bedrivna hälso- och sjukvården skyldig att, i den omfattning övriga skyldigheter i yrkesutövningen inte hindrar det eller det annars inte finns särskilda skäl mot det, utföra undersökningar och ge utlåtanden över dessa på begäran av länsstyrelse, domstol, åklagarmyndighet, Polismyndigheten eller överförmyndare.

En läkare som är verksam inom den offentligt bedrivna hälso- och sjukvården är på begäran av polisman skyldig att, i den omfattning övriga skyldigheter i yrkesutövningen inte hindrar det eller det annars inte finns särskilda skäl mot det, utföra en undersökning som innebär kroppsbesiktning av någon som är misstänkt för ett brott som kan ge frihetsstraff.

Begränsningen i skyldigheten att utföra undersökningar och ge utlåtanden gäller inte för läkare som är verksam huvudsakligen inom öppen vård och, när det gäller undersökning och utlåtande om alkoholpåverkan, inte heller för någon annan läkare.

Läkare ska även vara behjälpliga vid spårsäkning av misstänkta gm när polisen behöver skyndsamt sådan.

Kroppsundersökning och kroppsbesiktning För att utfärda ett rättsintyg genomförs en kroppsundersökning av en målsägande, som måste ske med *medgivande från målsäganden* eller kroppsbesiktning av den som är *skäligen misstänkt* för brottet som genomförs efter beslut om kroppsbesiktning av fu-ledaren eller polisman vid fara i dröjsmål enligt RB 28 kap. Tillvägagångssättet är liknande men har olika benämningar beroende på om undersökningen utförs på målsägande eller misstänkt gm.

Merparten av kroppsundersökningarna och kroppsbesiktningarna utförs på de rättsmedicinska enheterna, men det händer även att rättsläkare gör dessa på exempelvis sjukhus eller i häkte.

För undersökning av minderåriga och medvetlösa finns särskilda bestämmelser. För minderåriga ansvarar vårdnadshavaren för medgivande och beträffande medvetlösa ska det förordnas en god man av domstolen. Den gode mannen ska ta tillvara den medvetlöses intressen och tillåta eller inte tillåta undersökningen.

Ett rättsmedicinskt yttrande är ett *rättsintyg* som utfärdas av en rättsläkare med en journalanteckning som grund där den vårdande läkaren dokumenterat offrets skador i samband med att offret sökt läkarvård. Det är i dessa fall viktigt att initialt i förundersökningen få ett medgivande/ fullmakt av offret för att kunna begära ut journalanteckningen, från vårdinrättning, avseende den aktuella händelsen. Nekar en målsägande att Polismyndigheten får ta del av journalanteckning i patientjournalen kan Polismyndigheten inte göra något åt detta om inte sekretessbrytande kriterier finns. (*se 5 § andra stycket Lag (2005:225) om rättsintyg i anledning av brott.*) Har i andra ärenden medgivande givits att utfå journalanteckning och detta senare återtagits kan Polismyndigheten använda journalanteckningen om den inkommit till polisen – inte annars i dessa ärenden.

Begäran om rättsintyg(yttrande) som utfärdas på handlingar ska skickas till Rättsmedicinalverket först när samtliga handlingar som behövs för att utfärda rättsintyget blivit tillgängliga för polisen (begäran, anmälan, förhör med målsägande och misstänkt samt patientjournal (journalanteckningar avseende aktuellt tillfälle) och eventuella fotografier avseende aktuellt brott).

Rätten att besluta om att inhämta ett rättsintyg. Enligt 23:14 RB får fu-ledaren under förundersökningen anlita en sakkunnig för frågor vilkas bedömande kräver särskild fackkunskap. Fu-ledaren är antingen Polismyndighet eller åklagare (23:3 RB). Fu-ledaren har således enligt gällande bestämmelser möjligheter att besluta om att inhämta ett rättsintyg. Polisman eller förordnad civil förhørsledare som inte är fu-ledare kan inte fatta sådant beslut utan denne ska kontakta den som leder förundersökning. Vid en förutredning kan inte ett rättsintyg inhämtas från läkare. Möjlighet att begära ut rättsintyg innan förundersökning inletts saknas.

Rättsintyg vid primärutredning. En fråga som kan uppkomma i detta sammanhang är om ett beslut om inhämtande av rättsintyg kan anses vara en sådan åtgärd som faller inom ramen för en primärutredning och som kan företas av en polisman. De utredningsåtgärder som främst kommer i fråga vid en primärutredning är brottsplatsundersökning och sådana förhör med parter och vittnen som kan ske i nära anslutning till att brottet har begåtts. I vissa situationer, t ex vid sexualbrott, är det angeläget att läkarundersökning av målsäganden sker snarast bl a för att spår ska kunna säkras. Polisman bör i en sådan situation ta reda på hur målsäganden ställer sig till en undersökning och vara behjälplig med att se till att sådan kan ske. Oavsett om en polisman skjutsar ett brottsoffer till en akutmottagning eller om brottsoffret transporteras dit i ambulans eller på annat sätt kommer en viss tidsrymd med nödvändighet att förflyta innan läkarundersökningen kan påbörjas och slutföras. Med tanke på dagens snabba och enkla kommunikationsmöjligheter finns det tillfälle för polismannen att under det tidsskedet kontakta en befattningshavare som är behörig att inleda förundersökning. Via ett telefonsamtal kan polismannen redogöra för situationen och behovet av ett rättsintyg och omedelbart muntligen få besked om fu-ledarens beslut om inhämtande av ett rättsintyg (anlitande av sakkunnig). *Det beskrivna förfarandet kan mot denna bakgrund därför inte anses vara en sådan utredningsåtgärd som avses i 23:3 sista stycket RB.* Det är således endast under en förundersökning som beslut om inhämtande av rättsintyg kan fattas. (Se prop 2004/05:64 sida 25).

Då en rättsmedicinsk undersökning begärs avseende en misstänkt kan polisman fatta beslut om kroppsbesiktning i fara i dröjsmål om förutsättningar föreligger vilket vore ytterst sällan enligt samma resonemang som ovan.

Rättsmedicinalverket har huvudansvaret i Sverige för att utfärda rättsintyg. Polismyndigheten och åklagare kan begära rättsintyg (anlitande av sakkunnig). Åklagare begär rättsintyg via polisen. Rättsintygen är avgiftsbelagda och fakturering sköts av Rättsmedicinalverket.

Rättsintyg från Rättsmedicinalverket kan begäras på tre olika sätt beroende på fallens karaktär: Se Rättsmedicinalverkets hemsida: rattsmedicinalverket.se. Sedan – Uppdragsgivare / Polis och åklagare/Vid utredning och brottmål/ välj kategori.